

Raziskave oddelka za kriminologijo pri inštitutu pravnih ved Poljske akademije znanosti

Zofia Ostrihańska

Avtorica je sodelavka oddelka za kriminologijo pri inštitutu pravnih ved Poljske akademije znanosti v Varšavi. Posebej za našo revijo je napisala pričujoči članek v namenu, da bi naše bravce seznanila z raziskovalnim delom omenjenega oddelka za kriminologijo. (Pripomba uredništva).

V članku hočem na kratko prikazati rezultate raziskav, ki jih je na Poljskem izvedel oddelek za kriminologijo. Ta oddelek, ki sodi v sklop Poljske akademije znanosti, opravlja kriminološke raziskave že več kot deset let pod vodstvom prof. dr. Stanislava Batawia. Raziskave se ukvarjajo predvsem z naslednjimi problemi:

I. Oblikovanje kriminalitete na Poljskem po podatkih policijske in sodne statistike.

II. Kriminaliteta mladoletnih (do 17. leta) in mlajših polnoletnih storilcev (od 17. do 21. leta).

III. Problemi povratništva na podlagi raziskav o mladoletnih, mlajših polnoletnih in mladih (polnoletnih) povratnikih.

IV. Družbeno posebno nevarna kazniva dejanja — te raziskave se nanašajo na značilnosti ubojev in ropov ter drugih kaznivih dejanj, ki so zvezane z agresivnostjo storilca nasproti ljudem, ki jih pred dejanjem ni poznal.

V. Raziskave o zapornikih, ki kažejo patološke psihične znake.

VI. Problemi alkoholizma glede na kriminaliteto.

Pričujoči članek se omejuje le na nekatere rezultate raziskav o gornjih problemih.

1. Analize mladoletnih povratnikov (voda jih je H. Kołakowska) so zajele 500 mladoletnih povratnikov v starosti od 8. do 16. leta. Obdobje zbiranja katamnestičnih podatkov je trajalo za 185 mladoletnikov, ki so prebivali v Varšavi, doslej deset let (v prvih šestih letih so sodelovalci zbirali podatke z anketami, naslednja štiri leta pa so dobivali podatke o delinkventnosti omenjenih povratnikov le na podlagi sodnih obsodb). Po desetletnem obdobju zbiranja katamnestičnih podatkov je znašala povprečna starost analiziranih 23,9 let (43 med njimi je bilo še mlajših polnoletnih s povprečno starostjo 20,10 let). Katamnestični podatki so pokazali, da je po desetih letih mogoče šteti 33 % za

poboljšane, vendar jih v tem času le 22 % ni storilo nobenega kaznivega dejanja.

Ugotovili smo tesno zvezo med intenzivnostjo demoralizacije mladoletnih povratnikov v času prve analize in njihovim povratništvom v nadaljnjih desetih letih.

Enako zvezo smo ugotovili tudi med začetkom izvrševanja kaznivih dejanj v rani mladosti in nadaljnjiim povratništvom. Posebno pozornost je treba tedaj posvetiti najmlajšim povratnikom, kajti največje število mlajših polnoletnih in polnoletnih povratnikov prihaja ravno iz te skupine.

2. Predmet naslednje raziskave, ki je obravnavala mladoletnike (izvedla jo je A. Pawełczynska), so bile skupine mladoletnih delinkventov. Gre za zelo pomemben problem, ker izvršuje mnogo mladoletnikov kazniva dejanja v skupini, takih mladoletnikov pa je zlasti mnogo med mladoletnimi povratniki.

Namen raziskave je bil med drugim ugotoviti dejansko število pripadnikov mladoletniških delinkventnih skupin, nastanek takih skupin, njihovo organizacijsko strukturo itd.

V raziskavi smo primerjali podatke o številu pripadnikov takih skupin, kakor so jih ugotovila sodišča, z dejanskim številom teh pripadnikov, kakor smo jih ugotovili z nadrobnimi analizami. Ugotovili smo, da so te skupine v resnici mnogo številnejše, kot pa jih ugotavljajo sodni spisi. Na podlagi sodnih podatkov je 72 % skupin štelo le 3—4 člane; naše raziskave so pokazale, da je bilo takih skupin le 16 %, ostale pa so bile mnogo številnejše. Nepoznanje resničnega števila članov skupine je eden izmed vzrokov, da ukrepi, ki jih uporabljajo sodišča, niso uspešni.

Podatki o nastajanju teh skupin kažejo, da jih večina nastane na podlagi sošedskih stikov; med seboj jih navežejo fantje, ki prebivajo in se igrajo v bližnji sosedstvi. Delinkventne skupine nastanejo najpogosteje z nekakšno selekcijo normalnih skupin otrok pri igri; člani delinkventnih skupin postanejo često zanemarjeni otroci iz slabega družinskega okolja, v katerih življenju se je nabralo mnogo frustracijskih izkušenj.

3. Naslednja raziskava (izvaja jo A. Strzembosz) obsega vse mladoletnike, ki jih je v času enega leta obravnavalo eno izmed

varšavskih mladinskih sodišč — 180 mladoletnikov v starosti od 8. do 16. leta. Analizirana populacija je razdeljena v dve skupini: mlajši (do 13. leta) in starejši mladoletniki.*

Z raziskavo smo med drugim hoteli ugotoviti, koliko je med mladoletniki, ki jih obravnavajo sodišča za mladoletne, povratnikov. Pri tem smo uporabili štiri različne definicije povratka:

a) Po prvi izmed njih smo šteli za povratnike tiste mladoletnike, ki so jim bili že prej izrečeni vzgojni ali poboljševalni ukrepi. To definicijo v praksi praviloma uporabljajo mladinska sodišča, ki dobivajo podatke o povratku iz centralnega registra obsojenih oseb. Ob upoštevanju te definicije smo ugotovili, da je bilo v analizirani populaciji 36 % povratnikov (13 % med mlajšimi in 47 % med starejšimi mladoletniki).

b) Definicijo povratka smo nato spremenili in šteli za povratnike vse tiste, ki so jih pred tem že obravnavala mladinska sodišča (torej ne samo tiste, ki so jim izrekla kakšen ukrep, ampak tudi tiste, pri katerih je bil postopek iz različnih razlogov ustavljen). Upoštevajoč tako spremenjeno definicijo povratka, se je delež povratnikov precej povečal — na 46 %.

c) Po tretji definiciji smo šteli za povratnike vse tiste, ki jim je sodišče dokazalo stortev vsaj dveh kaznivih dejanj. Na podlagi te definicije smo ugotovili 59 % povratnikov v analizirani skupini.

d) Četrta definicija je bila naslednja: povratniki so tisti mladoletniki, ki so (po podatkih sodnih spisov in na podlagi naših raziskav) storili vsaj dve kaznivi dejanji. Ko smo uporabili to definicijo, je število povratnikov zraslo na 76 % in ni bilo bistvene razlike med deležem povratnikov pri mlajših in starejših mladoletnikih.

Iz podatkov izhaja, da bodo morala sodišča za mladoletnike uporabljati mnogo širšo definicijo povratka kot doslej. To je tem bolj pomembno, ker zadnja, najširša definicija najbolje ustreza namenu prognoze. Ugotovili smo namreč, da je postal po dveletnem katamnestičnem obdobju mnogo več mladoletnikov povratnikov na podlagi prve definicije (48,4 %), kot pa na podlagi četrte (17,6 %).

Raziskava je tudi pokazala, da so mladoletniki, zoper katere teče postopek pred sodiščem za mladoletnike, večinoma povratniki, da so že precej demoralizirani in da so usmerjeni k nadaljnemu hitremu povratku.

* Taka razdelitev je utemeljena, ker poljski kazenski zakonik različno obravnava mladoletnike do 13. leta starosti: njim lahko sodišče izreče samo vzgojne ukrepe, mladoletnikom od 14. do 16. leta pa tudi poboljševalne ukrepe.

4. Raziskava o mlajših polnoletnih povratnikih (izvajata jo Z. Bauczowa in S. Szelhaus) zajema sto povratnikov v starosti od 18. do 20. leta, ki prestajajo kazen v kazenskih poboljševalnih zavodih. Bili so vsaj dvakrat obsojeni in vsaj dvakrat so prestajali kazen v takih zavodih. Nadaljnjo usodo teh obsojencev smo sledili naslednjih šest let — dotej, ko so bili stari povprečno 26,6 let. Ugotovili smo, da se je iztirjenje velike večine v tem času še povečalo, še dalje so bili namreč povratniki: pri 80 % je bila povprečna doba, ko so bili na prostosti, krajsa od enega leta. Na podlagi anket in podatkov o kaznovanosti smo ugotovili, da je le 13 mlajših polnoletnikov mogoče šteti za poboljšane, 50 je bilo povratnikov, ki so bili družbeno močno iztirjeni (med njimi je bilo 36 poklicnih delinkventov), 21 je bilo alkoholikov, katerih delinkventnost je bila zvezana predvsem s čezmernim uživanjem alkohola.

Videti je torej, da ukrepi, uporabljeni zoper mlajše polnoletne povratnike, niso bili uspešni. Najpogosteje so bile zoper tovrstne povratnike uporabljene kratkotrajne kazni (v 73 % so bile uporabljene kazni do dveh let, 31 % kazni pa je bilo krajsih od šestih mesecev). Ugotovili smo tudi, da ni zveze med višino izrečene kazni in številom obsodb. Ti podatki kažejo, da bi bilo treba spremeniti dosedanji način obravnavanja mlajših polnoletnih povratnikov.

Raziskave o mlajših polnoletnih povratnikih kažejo tudi, da je prevencija povratka pri mlajših polnoletnikih tesno povezana s problemom povratka mladoletnih delinkventov. Večino analiziranih mlajših polnoletnikov (80 %) so namreč prej že obravnavala sodišča za mladoletnike; 44 % jih je bilo v poboljševalnih zavodih in samo pri 9 % nismo mogli ugotoviti, da kot mladoletniki niso storili kaznivih dejanj. Pravilno ravnanje z mladoletnimi povratniki bi moralno zatorej postati pomemben faktor pri prevenciji povratništva mlajših polnoletnikov.

5. Naslednja študija oddelka za kriminologijo se je nanašala na mlade (polnoletne) povratnike v starosti od 21. do 25. leta. Z raziskavo smo hoteli ugotoviti, kolikšen del teh povratnikov je začel izvrševati kazniva dejanja že v času mladoletnosti. Kriteriji za izbiro primerov so bili naslednji: starost od 21. do 25. leta, vsaj dve sodni kazni, obsojenec je moral biti vsaj tretjič v kazenskem poboljševalnem zavodu, vsi anketiranci so prebivali v Varšavi ali v njeni okolici. V dveh varšavskih zaporih je bilo v dobi enega leta 259 primerov, ki so ustrezali gornjim kriterijem. Po podatkih mladinskih sodišč je bilo 153

(59 %) teh povratnikov že v kazenskem postopku, ko so bili še mladoletni. Ko smo preračunali te podatke na vso populacijo (259) tovrstnih povratnikov, smo ugotovili, da je 70 % anketiranih večkrat kradlo že v času, ko so bili mladoletni; osnova za delinkventnost večine ostalih anketirancev pa moramo iskati v alkoholizmu. Ti rezultati potrjujejo ugotovitve prejšnjih raziskav oddelka za kriminologijo, da je namreč treba posvetiti posebno pozornost začetnim znakom družbenega iztirjanja in delinkventnosti.

6. Oddelek za kriminologijo je začel leta 1965 analizirati tudi povratnike v starosti od 25. do 36. leta. Ta raziskava zajema tri skupine povratnikov: a) storilce ropa, b) storilce, ki so v povratku zaradi kaznivih dejanj zoper življenje in zdravje, c) kontrolno skupino povratnikov, ki doslej niso storili niti ropov niti niso v povratku zaradi kaznivih dejanj zoper življenje in zdravje. Ta raziskava sedaj še teče.

7. Naslednja raziskava (vodila jo je Z. Ostrihańska) je bila posvečena prognozi povratka pri mladoletnikih. S to nalogo smo hoteli raziskati vrsto problemov klinične in statistične prognoze na lastnem materialu*.

A. Problem klinične prognoze:

a) V praksi postavlja klinične prognoze sodišča za mladoletnike, sodni kuratorji, zavodi itd. Zato smo se tudi odločili raziskati, v kolikšni meri se pokažejo za pravilne prognoze, ki so postavljene eksperimentalno analiziranim mladoletnim povratnikom.

b) Odločili smo se raziskati tudi problem subjektivnosti kliničnih prognoz: ali bodo različne osebe, katerih izobrazba in poklicna usposobljenost sta enaki, postavljale podobne klinične prognoze istemu mladoletniku in ali bodo prognoze, ki jih postavita dva para ljudi dvema skupinama mladoletnih povratnikov, enako pravilne.

B. Problem statistične prognoze:

a) Zastavili smo si vprašanje, ali bodo imeli faktorji, ki jih tuje raziskave štejejo za prognostične, enak pomen tudi za mladoletne delinkvente na Poljskem.

* Bistvo klinične prognoze je v tem, da predvideva povratek na podlagi case-study, torej z vsestransko analizo posameznega primera. To analizo opravi vsakokrat oseba, ki prognozo tudi postavi. Statistična prognoza temelji na uporabi prognostičnih tablic, ki so sestavljene na podlagi analize večjega števila primerov. Tablice obsegajo faktorje, s katerimi je mogoče na statistično značilen način razlikovati tiste mladoletne delinkvente, ki so prenehali izvrševati kazniva dejanja, od tistih, ki jih še dalje izvršujejo.

b) Odločili smo se, da bomo vključili tiste faktorje, ki se pokažejo za prognostične, v eksperimentalno prognostično tablico. Na podlagi te tablice pa smo nameravali postaviti prognoze druge skupine mladoletnikov, ki ne bi bila identična s tisto, s pomočjo katere smo tablico sestavili. Končno smo hoteli preizkusiti pravilnost teh prognoz.

c) Posebno pozornost smo posvetili analizi tistih primerov, pri katerih se je prognoza, postavljena na podlagi tablice, pokazala nepravilna. Pričakovali smo, da bomo s to analizo odkrili probleme, ki so bistveni za vprašanje prognoze.

Za realizacijo tako zastavljene raziskave smo izbrali dve skupini mladoletnih povratnikov. Obe skupini sta zajemali povratnike v starosti od 15. do 16. leta, ki so izvrševali kazniva dejanja zoper premoženje.

Prva skupina je obsegala sto najstarejših (15—16 let) povratnikov izmed 202 mladoletnih povratnikov iz Varšave, ki jih je oddelek za kriminologijo analiziral že prej. Ti mladoletniki so sestavljali celotno populacijo mladoletnih povratnikov, ki so bili leta 1954 v kazenskem postopku pred mladinskim sodiščem v Varšavi. To je bila tedaj reprezentativna skupina petnajstletnih in šestnajstletnih povratnikov, ki so prebivali v Varšavi.

Drugo skupino je sestavljalo 80 povratnikov v starosti od 15. do 18. leta, ki so prav tako prebivali v Varšavi. Ti so bili začasno pridržani v zavodu za varstvo mladoletnikov in so bili potem, ko je bil postopek zoper nje končan, poslani domov.

Za obe skupini smo zbrali podatke s socialnimi anketami in s psihološkimi ter zdravstvenimi preiskavami. Zbrali smo tudi katamnestične podatke o nadaljnji usodi analiziranih, in sicer za dobo treh let.

A. Problem klinične prognoze:

a) Dva para psihologov sta postavila klinične prognoze mladoletnikom iz obej skupin, potem ko sta se seznanila s podatki v spisih analiziranih mladoletnikov. Pred postavljanjem prognoz se niso zedinili o nobenih skupnih kriterijih. Prognoza je bila lahko dobra (če so domnevali, da analizirani v bodoče ne bo več izvrševal kaznivih dejanj), slaba (če so menili, da bo še izvrševal kazniva dejanja) in dvomljiva (ker je bilo težavno, določno postaviti prognozo). Prognoze so bile v bistveni zvezi s poznejšim vedenjem analiziranih; v mnogih primerih so bile pravilne; določne prognoze (dobre ali slabe) so bile pravilne pri 73 % primerov v prvi skupini in pri 85 % primerov v drugi skupini.

b) Vsakemu mladoletniku sta postavljali prognoze neodvisno druga od druge dve osebi. Če se prognozi obeh oseb nista skladali, sta se o tem pogovorili, nato pa sta sporazumno postavili skupno prognozo. Primerjali smo tudi skladnost prognoz, ki sta jih postavljali dve osebi. Ugotovili smo, da so bile prognoze skladne pri 70 % primerov, zlasti pogosto pa so bile skladne slabe prognoze (77 %), medtem ko so bile dvomljive prognoze skladne pri 60 % oziroma 61 % primerov.

Klub tej razmeroma veliki skladnosti postavljenih prognoz pa sta obe osebi različno utemeljevali svoje prognoze. Pokazalo se je tudi, da obstoje precejšnje razlike med prognozami, ki sta jih postavljala oba para oseb glede obeh skupin mladoletnikov. Psihologi, ki so postavljali prognoze prvi skupini, so pri 25 % primerov podali dvomljivo prognozo. Pri njih je bilo opaziti, da se nagibajo k podajanju dvomljive prognoze v primerih, ko so mladoletniki v času zbiranja katalognističnih podatkov prenehali z izvrševanjem kaznivih dejanj. Psihologi, ki so postavljali prognoze drugi skupini, so bili pri formuliranju bolj previdni, pogosteje so podajali dvomljive prognoze (40 %) in to zlasti tistim, ki so izvrševali kazniva dejanja pozneje. Ti rezultati kažejo, da so kriteriji oseb, ki pripravljajo mnenje za sodišče, zelo različni in da se razlikujejo njihova mnenja tudi glede možnosti za poboljšanje analiziranih mladoletnikov. Zato bi bilo treba izdelati za te ljudi ustrezna navodila, ki bi jih morali upoštevati pri izdelavi mnenj za sodišče. Pričakovali pa smo, da nam bodo prav rezultati analize o statistični prognozi dali take napotke.

B. Problem statistične prognoze.

a) Pri prvi skupini (100 povratnikov v starosti od 15. do 16. leta) smo tri leta po izvedbi prvega dela raziskave analizirali zvezo 23 faktorjev z nadaljnjam povratništvo teh mladoletnikov. Ugotovili smo, da obstoji bistvena zveza z nadaljnjam izvrševanjem kaznivih dejanj pri naslednjih osmih faktorjih: 1. zgodnji pojav prvih znakov demoralizacije (pred 11. letom), 2. sistematično izvrševanje tatvin, 3. zgodnji začetek delinkventnosti (pred 11. letom), 4. pripadnost delinkventni skupini, 5. motnje v osebnosti, 6. uživanje alkoholnih pijač, 7. pobegi z doma, 8. pomanjkljiva šolska izobrazba in nezaposlenost. Ta ugotovitev povečuje prognostični pomen zgodnjega iztirjenja analiziranih mladoletnikov. Pač pa nismo ugotovili zveze — in to nas je presenetilo — med nadaljnjam povratništvom in faktorji, ki bi bili značilni za družinsko okolje. To je bilo v nasprotju z

rezultati prejšnjih raziskav oddelka za kriminologijo, ki so se ukvarjale z mladoletnimi povratniki v starosti od 8. do 16. leta in izmed katerih je najstarejše zajela tudi sedanja raziskava.

Da bi pojasnili to nasprotje, smo analizirali zvezo istih 23 faktorjev s povratkom druge skupine iste populacije za dobo treh let. Ta skupina je obsegala 68 najmlajših povratnikov v starosti od 8. do 13. leta. Pri tej skupini se je pokazalo, da so za prognozo povratništva pomembni faktorji, ki označujejo družinsko okolje: alkoholizem v družini, slaba domača vzgoja, pomanjkljivo nadzorstvo nad otroki. Mlajši mladoletniki so še zelo dovetni za vpliv družine in če se jim zagotovi skrbno nadzorstvo, je pri njih mogoče preprečiti povratek. Nasprotno pa pri starejših mladoletnikih družina, ki ni mogla preprečiti njihovega iztirjenja do 15. ali 16. leta, verjetno tudi sedaj ne bo mogla preprečiti njihovega povratka.

b) Potem ko smo analizirali vzajemne interkorelacije osmih prognostičnih faktorjev za povratek pri 15-letnih in 16-letnih povratnikih, smo jih šest izmed njih vključili v eksperimentalno prognostično tablico. Na podlagi te tablice smo postavili prognoze 80 mladoletnikom druge skupine, ki je bila v varstvenem zavodu. Pravilnost prognoz smo kontrolirali čez tri leta in pol po odpustu mladoletnikov iz zavoda.

Pravilnost slabih prognoz je bila precejšnja (80 %), delež dobrih prognoz pa majhen (56,6 %).

c) Čeprav ni mogoče postaviti prognoz, ki bi bile stoddotno pravilne in mora biti del prognoz vedno nepravilen, smo analizirali tiste primere, kjer so bile podane nepravilne, dobre ali slabe prognoze. Ugotovili smo naslednje vzroke za nepravilnost prognoz:

— V nekaterih primerih ni bilo na razpolago dovolj zanesljivih podatkov o obstoju ali neobstoju prognostičnih faktorjev.

— Pri podajanju prognoz so bili upoštevani le izolirani faktorji, ki niso bili povezani z drugimi podatki o mladoletniku kot celoti, in skupine faktorjev so bile pomešane (ta pojav je značilen za postavljanje prognoz na podlagi tablic).

— V posameznih primerih niso bili upoštevani nekateri faktorji, ki so se pojavljali v posebno velikem obsegu (takšen faktor je bil na primer sistematično uživanje alkoholnih pijač, ki je trajalo že dalj časa).

— Neupoštevanje družinskega okolja mladoletnikov.

Čeprav pred tem niso ugotovili nobene bistvene zveze med povratnikom in faktorji, ki označujejo družinsko okolje

mladoletnikov, je analiza nepravilnih prognoz pokazala, da bi pri postavljanju prognoz v tistih primerih, kjer je delinkventnost mladoletnikov pomenila njihovo reakcijo na konfliktno situacijo v družini, prav gotovo morali upoštevati tudi to situacijo.

— Nezadostno upoštevanje osebnosti mladoletnikov.

Upoštevati bi morali ne le osebnostne motnje, temveč tudi nekatere dodatne prognostične črte, npr. precejšnjo psihično zrelost, izrazito zanimanje za določen poklic, ki bi lahko služilo pri usmerjanju mladoletnikov v ta poklic.

— Neupoštevanje faktorjev, ki so se pojavili sicer po postavitvi prognoze, katerih verjeten pojав pa bi bilo mogoče predvideti.

Kljub slabi prognozi so prenehali izvrševati kazniva dejanja tisti povratniki, katerih življenski položaj se je bistveno spremenil: skrb zanje so prevzeli družinski člani, ki so znali ravnati z njimi, starši so korenito spremenili dolej nepravilne vzgojne metode, mladoletniki so se zaposlili v poklicu, ki jih je zanimal in za katerega so bili sposobni. Toda ti primeri vendarle niso tipični.

Iz ugotovitev raziskav oddelka za kriminologijo lahko sklepamo, da se pri postavljanju prognoz ne moremo opreti izključno le na prognostične tablice in da je pravilno naziranje tistih avtorjev, ki zagovarjajo uporabo statistične in klinične prognoze.

7. Oddelek je napravil tudi analize moralno zanemarjenih otrok (M. Klimczak in H. Kołakowska), in sicer v petnajstih šolah treh različnih varšavskih okrajev. Zbrali smo podatke o otrocih v starosti od 9. do 11. leta, ki so obiskovali III., IV. in V. razred. Učitelji v teh izbranih razredih so morali izpolniti posebej pripravljeno anketno polo, v kateri so bili našteti različni znaki demoralizacije. Anketo so izpolnjevali samo za tiste otroke, v katerih vedenju smo opazili več vrst takih pojavov hkrati. Kot moralno zanemarjene smo pozneje označili samo tiste otroke, pri katerih smo ugotovili vsaj tri znake demoralizacije, ki smo jih šteli za temeljne (potepanje, vlačuganje, družba demoraliziranih prijateljev, pobegi z doma, tativne, pitje alkoholnih piča, večkratno uničevanje šolskih naprav in predmetov v šoli, pojavi spolne demoralizacije).

Nato smo izročili seznam vseh analiziranih otrok komisariatom milice in jih prosili, naj označijo tiste med njimi, katerih vedenje je mogoče označiti za preddeliktno, in opišejo, kako se ti otroci vedejo.

Podatke, ki smo jih prejeli od komisarijatov, smo primerjali s tistimi, ki so nam jih poslali učitelji. Pokazalo se je, da učitelji

ne poznajo dovolj izvenškoga življenja svojih učencev in da so uslužbenci milice navedli tudi take otroke, ki jih učitelji niso označili za moralno zanemarjene (delež teh otrok, ki so jih označili za moralno zanemarjene uslužbenci milice, je znašal četrtino otrok, ki so jih kot take navedli učitelji).

Izmed celotne populacije 271 otrok, ki smo jih šteli za moralno zanemarjene, smo nato po slučajnem vzorcu izbrali sto otrok, za katere smo izvedli socialno anketo. Ta je pokazala, da učitelji prav tako ne pozna dovolj dobro družinskega okolja svojih učencev. Po mnenju učiteljev je bilo pri 35 % družin okolje izrazito negativno — socialna anketa pa je pokazala, da je bilo takih družin med analiziranimi otroki dvakrat več. Ugotovili smo tudi, da so imele šole in vzgojno-psihološke posvetovalnice nad temi otroki zelo malo nadzorstva.

Omenjene raziskave kažejo, da so učitelji močno obremenjeni s poučevanjem in ne morejo pravilno reševati vzgojnih problemov svojih učencev. V šolah bi bili zato potrebni posebni prostovoljni skrbniki in psihologi. Raziskavo o moralno zanemarjenih otrocih sedaj nadaljujemo z zbiranjem katamnestičnih podatkov. Raziskava še ni končana in zato ni mogoče podati njenih rezultatov.

8. Oddelek za kriminologijo se je ukvarjal tudi s problemom zavodov za varovanje mladoletnih delinkventov. Analizirali smo 600 fantov, ki so bili v takem zavodu v letih 1961 in 1962. V zavodu za varovanje čakajo mladoletniki na sodno obravnavo; bivanje v zavodu je eden izmed ukrepov za zagotovitev obdolženčeve navzočnosti v kazenskem postopku. V zavodu mladoletnike opazujejo in jih psihološko analizirajo. Oddajo v takšen zavod odredi bodisi mladinski sodnik ali pa tožilec (če je mladoletnik storil kazniva dejanja skupaj s polnoletnimi osebami).

a) Eno izmed vprašanj, na katero smo hoteli najti odgovor, je bila primerjava kriterijev, ki jih uporabljajo pri oddaji v zavod za varovanje mladinski sodniki in tožilci. Ugotovili smo, da tožilci pogosto odrejajo pridržanje mladoletnika, ki je enkratni storilec, če je povzročil hudo škodo ali pa če je to potrebo začadi izvedbe pripravljalnega postopka. Mladinski sodniki upoštevajo predvsem povratek, dalje, ali je pridržanje potrebno zaradi izločitve mladoletnika iz dotedanjega družinskega okolja ali zaradi opazovanja in analiziranja mladoletnika.

b) Naslednje vprašanje, ki smo ga hoteli pojasniti, se je nanašalo na najtežavnejše gojence v zavodih za varovanje. Približno 10 % populacije v teh zavodih so sestavljali gojenci, ki so povzročali posebno hude vzgojne težave.

Večina fantov je kazala osebnostne motnje (78%). Med njimi jih je polovica pred tem storila agresivna kazniva dejanja, kot so telesne poškodbe ali rop. Že pri oddaji takih mladoletnikov v zavod za varovanje je treba poskrbeti za to, da se vključijo v ustreerne vzgojne skupine in da pridejo k posebno dobrim vzgojiteljem. Zanje morata skrbeti tudi psiholog in psihiater.

c) Analizirali smo tudi vprašanje povegov iz zavoda za varovanje. Zbrali smo podatke o vseh pobegih v dobi enega leta. Hoteli smo ugotoviti, kakšni mladoletniki pobegnejo, kakšne razloge navajajo za svoje pobege, kakšne razloge navajajo njihovi vzgojitelji in kakšne so okoliščine pobegov.

Pričakujemo, da bo dala ta raziskava rezultate, ki bodo pomembni za prevencijo. Raziskava še ni končana.

9. Prof. S. Batawia in Z. Bauczowa sta izvedla raziskavo o avtoagresivnosti pri obsojencih. Raziskava je zajela 70 zapornikov, ki so se sami telesno poškodovali, si poškodovali vid, požirali različne predmete, stradali več kot dva tedna itd. Ti zaporniki so bili pretežno mlajši (45,7% starih do 25 let, 74,2% starih do 29 let). Poleg tega so bili že večkrat v zaporu (polovica med njimi jih je bila v zaporu petkrat ali večkrat).

S socialnimi anketami je bilo ugotovljeno, da so ti zaporniki povzročali težave že od otroštva dalje. Pri večini (77%) so zdravniški pregledi ugotovili psihične motnje: 5 jih je bilo duševno bolnih, 23 je bilo psihopatov, 15 encefalopatov, 6 kroničnih alkoholikov, 3 hudi nevrotiki, 2 debila eretičnega tipa.

Glede njih je treba v zaporih uporabljati posebne metode. Pri ravnanju z njimi je treba upoštevati njihove psiho-patološke lastnosti.

10. Problem alkoholizma ima poseben družbeni pomen. Zaradi tega ga upošteva vsaka raziskava oddelka za kriminologijo.

Trenutno izvajamo skupaj z družbenim protialkoholnim komitejem raziskavo o 50 kroničnih alkoholikih, ki so jih leta 1963 obravnavale družbeno-zdravstvene komisije*. Poglavitni problemi, ki smo si jih pri tej studiji zastavili, so bili naslednji: družbena

* Družbeno-zdravstvene komisije so organi, ki odločajo o prisilnem zdravljenju alkoholikov.

degradacija alkoholikov, delinkventnost alkoholikov, položaj njihovih otrok, analiza dela družbeno-zdravstvenih komisij.

Rezultati študije še niso dokončno obdelani.

11. Posebno proučevanje smo posvetili mlajšim polnoletnim prostitutkam (M. Jasinska). Študija analizira proces družbene degradacije 100 deklet v starosti do 25. leta. Za analizirano populacijo je bilo značilno, da so dekleta v času otroštva in pubertete živela v zelo različnih družinskih okoljih.

Katamnestični podatki so zajeli le obdobje dveh let. V tem času smo se zelo trudili, da bi dekletom pomagali pri iskanju dela in stanovanja ter pri reševanju osebnih težav. Naleteli smo na velike težave pri zaposlovanju teh deklet, saj niso imele nobenih poklicnih kvalifikacij in so zato navadno dobila le malo privlačno delo, ki ni bilo dobro plačano.

Samo približno 22% deklet se je poboljšalo (spremenilo svoj dotedanji način življenja), in sicer večinoma zaradi sklenitve zakonske zveze, nekatere pa tudi zato, ker so dobine ustrezno delo.

Rezultati sedanje študije kažejo, da je proces prostituiranja po navadi dolgotrajen. S pravočasno, dovolj zgodnjim ustreznim intervencijo bi bilo gotovo mogoče preprečiti poznejšo prostitucijo.

Pri prevzgojnem delu z mlajšimi polnoletnimi prostitutkami ne smemo takoj spopetka postaviti kot poglavitno nalogu njihovo zaposlitev. Ne moremo namreč pričakovati, da bo takšno dekle začelo sistematično opravljati slabo plačano in neprivlačno delo, ne da bi pred tem bistveno spremenila svoj odnos do dotedanjega načina življenja in ne da bi jo pred tem individualno na to pripravljali.

12. Razen navedenih študij moram omeniti še, da oddelek za kriminologijo sistematično zbira statistične podatke o kriminaliteti na Poljskem. Pri tem sodelujejo ministrstvo za pravosodje in glavno poveljstvo ljudske milice. Rezultate analizira J. Jasinski in jih občasno objavlja v Archiwum Kryminologii.

Prevedla A. Šelih

Some Research Studies carried out by the Institute for Criminology at the Polish Academy of Sciences

by Zofia Ostrihańska

The author is one of the collaborators of this Institute. In the present article, she gives a survey of research studies carried out by the Institute. The research studies deal mainly with six groups of problems: 1. criminality in Poland analyzed by statistical police and court data; 2. juvenile and young adult delinquency; 3. problems of recidivism; 4. especially dangerous offences (murders, robberies); 5. studies concerning psychically abnormal offenders; 6. problems of alcoholism. Results of some studies referred to have been published in the «Archivum kryminologii», I. and II.

The article gives results of the following studies: problems of juvenile recidivists; groups of juvenile delinquents; juvenile recidivists before the juvenile court in Warsaw; young adult (from 17 to 21 years) recidivists and recidivists from 21 to 25 years; prognosis of recidivism of juvenile delinquents; educationally neglected children in 15 Warsaw schools; juvenile delinquents in the so-called »institutions for detention« (i. e. institutions for juveniles awaiting trial); problems of selfaggression in

convicts; study of 50 alcoholics and their social degradation; problems of young adult prostitutes, carried out on 100 prostitutes.

The author gives an especially detailed account of the study concerning the problems of prognosis of recidivism, carried out by herself. This study tried to resolve a series of questions of clinical and statistical prognosis on the polish data. The author was eager to know to what extent clinical prognosis set up by experiment would prove right and to what extent the prognosis itself is influenced by the personality of the person giving it. As far as statistical prognosis is concerned, the study tried to find such factors that would prove prognostic for the polish conditions. The study was carried out on two groups of juvenile recidivists against property: the first one aged from 15 to 16 years, consisted of 100 juveniles, the second of 80 juveniles.

As a final conclusion, it can be stated that by giving prognosis both methods — the clinical and the statistical one — should be taken into consideration.